

Lausunto pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista

Sisällys

Johdanto	3
Lain rakenne ja yhteiset säännökset jaoston muistio	3
Onnettomuuksien ehkäisyn ja valvonnan jaoston muistio	3
Pelastustoiminnan jaoston muistio	9
Varautuminen ja väestönsuojelu jaoston muistio	13
Muistioiden ulkopuoliset kommentit ja ehdotukset	16

Johdanto

Sisäministeriö on käynnistänyt esiselvityshankkeen, joka koskee pelastuslain uudistamistarpeita. Esiselvitystä on valmisteltu neljässä jaostossa. Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa valmistelujaostojen arviointimuistioista (VN/6185/2021).

Helsingin kaupungin, Itä-, Keski- ja Länsi-Uudenmaan eli HIKLU-pelastuslaitokset (jäljempänä pelastuslaitokset) lausuvat pelastuslain esiselvityshankkeen muistioihin seuraavasti.

Lain rakenne ja yhteiset säännökset jaoston muistio

2 a §. Määritelmät

Pelastuslaitokset kannattavat muistiossa esitettyä jatkoselvitystä. Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan on tärkeää, että ympäristövahinko käsittää niin öljy- kuin kemikaalivahingon ja säännöksissä on selkeä kustannusvastuu vahingonaiheuttajalle tai aineen haltijalle. Ympäristövahinkojen torjuntakustannukset ovat suuria ja rajanveto nopeiden toimenpiteiden ja niin sanotun jälkivahingontorjunnan osalta on usein hankalaa. Etenkin jälkivahinkojen torjunnan kustannusvastuu on selkeästi määrättävä vahingonaiheuttajalle tai aineen haltijalle.

15 §. Pelastussuunnitelma

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta.

35 §. Johtaminen yhteistoimintatilanteessa

Pelastuslaitokset kannattavat yleisellä tasolla pelastustoiminnan johtoryhmän kuvauksen tarkentamista. Pelastuslaitokset eivät kuitenkaan kannata johtoryhmän kuvauksen tarkentamista siten, että se vastaisi aina meripelastuslohkon johtoryhmää onnettomuustyyppistä riippumatta. Pelastustoiminnan johtoryhmän kokoonpano ja osittain myös tehtävät riippuvat merkittävästi onnettomuustyyppistä ja -laajuudesta (johtoryhmä voidaan koota esimerkiksi tilannepaikalle tai johtokeskukseen), jolloin kokoonpanosta ja tehtävistä ei tule säätää yksityiskohtaisesti. Nykyinen pykälä ei ota kantaa johtoryhmän tehtäviin, ja niiden ylätasoinen kuvaus voisi olla hyvä lisäys pykälään.

55 §. Valtion vastuu koulutuksesta

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan ympäristövahinkojen koulutusvastuu on kirjattava selkeämmin valtion vastuulle.

111 a §. Öljyvahinkojen jälkitorjunta

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan öljyvahinkojen ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan ohjaus- ja seurantavastuu sekä kehittäminen on selkeästi kirjattava ympäristöministeriölle ja kunnille. Pelastuslaitokset toteavat lisäksi, että öljy- ja kemikaalivahingon aiheuttajan jälkitorjunnan vastuu on selkeästi todettava vahingonaiheuttajalle tai aineen haltijalle. Saastuneiden eläinten hoitovastuu on määriteltävä ympäristöviranomaisten tehtäväksi.

Onnettomuuksien ehkäisyn ja valvonnan jaoston muistio

2 Rakennusten ja toimintojen turvallisuus

2.1 Yleisiä näkökulmia

Voimassa oleva pelastuslaki on lähtökohtaisesti toimiva ja jaottelu on selkeä. Vuoden 2011 jälkeen tehdyt muutokset ovat olleet kohtalaisen pieniä lukuun ottamatta nuohoukseen liittyvää muutosta vuonna 2019.

Pelastuslaissa säädetään rakennusten käytön aikaisesta turvallisuudesta. Ohjaus- ja neuvontatehtävä kohdistuu siis olemassa oleviin rakennuksiin. Rakentamisen vaatimusten perustason keskeinen säädös on maankäyttö- ja rakennuslain nojalla annettu ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta. Rakennusvalvontaviranomaisen toimivallan piiriin kuuluvat asiat käytännössä vaikuttavat usein myös pelastusviranomaisen valvontaan. Rakennusluvassa määritellään palo- ja poistumisturvallisuuteen liittyviä asioita, jotka pelastusviranomaisen täytyy huomioida valvonnassa.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkostossa on laadittu yhteisiä toimintatapoja ja ohjeita asiakaspalvelun yhtenäistämisen näkökulmasta. Koska laadituilla ohjeilla ei ole varsinaista laissa olevaa valtuutusta, sanamuotojen tulee olla varsin ympärilyöreit, eikä asiakasta voi velvoittaa noudattamaan niitä. Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä johtopäätelmää, että pelastuslaissa tulisi jatkossa selvittää vaatimusten suhdetta sääntelyyn ja selkeämmin eritellä pelastusviranomaisen toimivaltuudet suhteessa maankäyttö- ja rakennuslakiin. Samalla tulisi varmistaa pelastusviranomaisen rooli rakentamisen ohjauksessa siten, että yhteistyöhön maankäyttöä ja rakentamista koskevissa prosesseissa ei vaikuta mahdollinen hyvinvointialueuudistus, jossa viranomaiset asettuvat eri hallinnon tasoille.

2.2 Omatoiminen varautuminen ja pelastussuunnitelma

Pelastuslaitokset pitävät tärkeänä pelastussuunnittelun sisältöä koskevan sääntelyn kehittämistä siihen suuntaan, jossa sisältövaatimuksia tarkennetaan siten, että ne on laadittava tarkemmin kohdetta vastaavaksi, jolla vähennetään nykyisin havaittavaa liiallista yleisluonteisuutta suunnitelmien sisällöissä. Esimerkkeinä muun muassa vaatimus kohteen yksilökohtaisten ominaispiirteiden tunnistamisesta, riittävästä riskienarviointista myös asuinrakennuksissa sekä dokumentaation kattavuudesta, esimerkiksi asemapiirustukset liitteeksi.

Pelastussuunnitelman käytännön toimivuuden osalta voisi pelastuslakiin tuoda asetuksessa mainitun eri turvallisuussuunnitelmien yhdistämisen mahdollisuuden.

Kannatetaan muistiossa mainittua esitystä, että pelastussuunnitelman laatimisesta veloitettaisiin osaltaan myös rakennuksen omistajaa.

2.3 Rakennusten palo- ja poistumisturvallisuus

Hallituksen esityksessä 257/2010 mainitut poikkeukset 10 §:n kieltoon säilyttää tavaroita uloskäytävillä tulisi selkeämmin sisällyttää lakiin.

Pelastuslain 9 § ja 10 § on tarpeen edelleen tarkentaa joko laissa tai asetustasoisilla vaatimuksilla soveltamiskäytäntöjen selvittämiseksi ja yhtenäistämiseksi, esimerkiksi helposti syttyvän tavaran määrittely on tulkinnanvaraista. Myös suhdetta rakentamisen sääntelyyn on selvennettävä.

2.4 Paloturvallisuuslaitteet

Rakentamisen sääntelyssä on vaatimus alkusammutuskalustosta jätetty kokonaan pois eli rakennuksen varustamista alkusammutuskalustolla ei edellytetä lainsäädännössä. Lakivalmistelussa on todettu, että tässä yhteydessä pelastuslain mukainen omatoiminen varautuminen ohjaisi rakennushankkeeseen ryhtyvää riittävästi. Näin ei kuitenkaan tosiasiallisesti käytännössä tapahdu. Pelastuslaitosten laatima ohjeistus ei ole painoarvoltaan riittävä ohjaamaan suunnittelua rakennushankkeissa, jotka kamppailevat kustannus- ja aikataulupaineiden kanssa. Alkusammutuskaluston hankkimisesta tulisi siis säätää tarkemmin kuin vain omatoimisen varautumiseen perustavana. Vaatimusta alkusammutuskaluston hankinnasta olisi syytä täydentää koskemaan myös asuinrakennuksia.

2.5 Laitteiden kunnossapito

Pelastuslaitokselle tärkeintä valvonnan näkökulmasta on se, että paloturvallisuuslaitteiden kunnossapidosta on säädetty riittävän selvästi. Laitteet on pidettävä toimintakuntoisina ja ne on huollettava ja tarkastettava asianmukaisesti. On ymmärrettävää, että pohditaan näiden toimien säätämistä pelastuslain sijaan joko laiteissa tai eri asetuksissa. Paloilmoittimien ja sammutuslaitteistojen kunnosta ja tarkastuksista tulisi pikimmiten säätää jossain, sillä niiden voimassa oleva asetusperusta on kumoutunut jo vuonna 2007.

2.6. Palovaroittimien hankinta- ja kunnossapitovastuu

Pelastuslaitokset kannattavat hankintavastuun ja osaltaan kunnossapitovastuun siirtämistä rakennuksen omistajalle. Majoitus- ja hoitolaitosten tapauksessa nämä vastuut säilyisivät myös toiminnanharjoittajalla. Tämä selkeyttäisi vastuita esimerkiksi erityyppisin asumismuodoin toteutetuissa palvelutaloissa ja muissa hoitolaitostyyppisissä kohteissa, joita ei kuitenkaan luokitella varsinaisiksi hoitolaitoksiksi ja parantaisi täten myös hankinta- ja kunnossapitovastuun tosiasiallista toteutumista. Tuetun asumisen kaltaisissa rakennuksissa palovaroittimien testausvastuu tulisi siirtää toiminnanharjoittajalle. Tavanomaisten asuinrakennusten osalta palovaroittimien testausvastuu tulisi säilyttää huoneiston haltijalla.

Sisäministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta on tarpeen säilyttää. Siinä tulisi kuitenkin säätää nykyistä yksityiskohtaisemmin palovaroittimien sijoituspaikat. Nykyinen vaatimus 1 palovaroitin/ 60m² mielletään helposti vain tavoitetasoksi, eikä palovaroittimien sijainnilla ole merkitystä. Näin ollen makuuhuoneet ja poistumisreitit tulisi huomioiduksi jo alkuvaiheessa. Pelastuslaitosten materiaali uusiutuu muutoinkin ja nykyisin, kun materiaali enenevässä määrin on sähköisessä muodossa, ei lainsäädännön muuttuminen hankaloita pelastuslaitosten viestintää.

Sääntelyssä olisi hyvä myös painottaa mahdollisuuksien mukaan myös käytäntöä, jossa korjausrakentamisen yhteydessä paristokäyttöiset palovaroittimet korvataan sähköverkkoon kytketyillä palovaroittimilla.

2.7 Nuohous

Nuohoukseen liittyvä lainsäädäntöä on uudistettu hiljattain. Näin ollen olemme samaa mieltä siitä, että on vielä liian aikaista arvioida säädösmuutosten todellisia vaikutuksia.

2.8 Ilmanvaihtolaitteiden huolto

Pelastuslaitokset kannattavat pääsääntöisesti johtopäätelmissä esitettyä. Ilmanvaihtokanavien ja -laitteiden puhdistuksen määrävälleistä tulisi kuitenkin säätää vaativille kohteille kuten teollisuus, maalaamot ja ammattikeittiöt. Kyseisten kohteiden kohdalla se auttaisi nimenomaan pelastuslaitosten tekemää valvontatyötä.

2.9 Pelastustoiminnan edellytykset rakennuksissa

Pelastustoiminnan edellytysten kannalta monet merkittävät rakenteelliset ratkaisut päätetään jo suunnitteluvaiheessa. Toimintaympäristön muuttuessa ja kaupunkirakentamisen tiivistyessä rakentaminenkin muuttaa muotoaan. Korkeat rakennukset, maanalainen rakentaminen, suuret ja laajat rakennusmassat sekä myös osaltaan pitkät etäisyydet harva-asutusalueilla tarvitsevat lainsäädännöstä pohjaa, jotta pelastustoiminnan ja ensihoidon toimintaedellytykset kohteessa voidaan varmistaa.

Pelastuslaitokset kannattavat esitystä siitä, että pelastuslaissa tulee säätää nykyistä tarkemmin pelastustoiminnan järjestelyistä ja edellytyksistä. Tarkempi sääntely selventää myös pelastuslaitoksen roolia rakentamisen ohjauksessa. Myös tiedonsaantioikeuksia sekä tietojen tallentamista ja käyttöä on esitetty mukaisesti tarkistettava.

2.10 Pelastustiet

Pelastustiet ja niille asetetut vaatimukset aiheuttavat pääkaupunkiseudulla haasteita. Tiivistyvä kaupunkirakentaminen ja pelastusteiden mitoitusvaatimukset aiheuttavat jatkuvaa keskustelua. Erityisesti keskusteluun ovat nousseet nostopaikat katualueella.

Rakennusvalvontaviranomainen luvittaa varateiden järjestämisen pelastuslaitoksen toimenpitein rakennuslupavaiheessa. Pelastusteistä tai niiden nostopaikoista ei kuitenkaan tehdä osapuolia sitovia sopimuksia yleisillä katualueilla kaupungin ja kiinteistön välillä. Kaupunki ei täten ota vastuuta pelastustien tai nostopaikkojen pitämisestä toimintakunnossa, vaan katsoo oikeudekseen kehittää katualueita pelastusteistä välittämättä. Tällöin varmuutta pelastustiejärjestelyiden pysyvyydestä koko rakennuksen elinkaaren ajan ei ole, eikä itse rakennuksen omistaja voi tehdä asialle mitään. Pahimmassa tapauksessa katualueen muutostyöt ovat estäneet pelastustien ja nostopaikan käytön katualueella tai estäneet pelastustielle kääntymisen tontille. Pelastusviranomaisella ei ole ollut muuta mahdollisuutta kuin ilmaista oma huolensa asian järjestelyistä asemakaavoitukselle, rakennusvalvonnalle, liikenne- ja katusuunnittelulle sekä tahoille, jotka vastaavat yleisten katualueiden kunnossapidosta ja kehittämisestä. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että pelastustien merkintävaatimuksista säädettäisiin siten, että pelastusviranomaisen valvontavelvoite niiden osalta säilyy. Lisäksi on tärkeää, että pelastuslaissa säädettäisiin vaatimuksista, jotka koskevat pelastustien esteetöntä käyttöä. Kuitenkaan tarkkoja mitoitusvaatimuksia ei ole syytä nostaa lakitasolle, koska pelastuslaitosten kalusto asettaa rajoituksia pelastusteiden mitoituksille.

Pelastuslain 11 §:n tarkoittamat pelastustiet suunnitellaan raskaan kaluston tarpeisiin. Lakiuudistuksessa olisi tarpeen arvioida esimerkiksi ensihoitoyksiköiden toimintaedellytyksiä sellaisissa rakennuksissa, joissa pelastustievaatimusta ei ole.

2.11 Hoitolaitosten poistumisturvallisuusselvitys

Nykyisellään sääntelyssä ei määritellä riittävällä tavalla millaisten kohteiden tulee laatia poistumisturvallisuusselvitys ja tätä olisi tarpeen tarkentaa. Nykyinen kehitys, jonka pyrkimyksenä on purkaa laitostasuminen ja asuttaa toimintakyvyltään rajoittuneita henkilöitä niin sanotusti ”normaalin asumisen” sekaan on nopeaa ja lainsäädännön on mahdotonta pysyä jatkuvasti ajan tasalla käytettävästä termistöstä asumismuotojen suhteen. Tämän vuoksi olisi tärkeää kuvata tarkemmin ne asumisen ominaisuudet, joiden täytyminen määrittää kyseisen kohteen poistumisturvallisuusselvitysvelvoitteen piiriin. Sääntelyn selkiyttäminen vähentää tulkinnanvaraisuutta ja parantaa kohteiden tasapuolista kohtelua eri puolilla maata.

2.12 Paloriski-ilmoitus

Pelastuslaitokset pitävät ilmoitusvelvollisuuden laajuutta sopivana eivätkä näe tarpeelliseksi laajentaa sitä.

Paloriskikohteiden tunnistamista ja tarkastamista tulisi kehittää. Laissa ei kuitenkaan ole tarpeen määritellä yksityiskohtaisesti millaisiin toimiin pelastusviranomaisen tulee ryhtyä ilmoituksien vuoksi vaan niitä tulisi jatkossakin olla mahdollisuus arvioida tapauskohtaisesti yleisten ohjeiden pohjalta. Ilmoituksien taustalla on usein myös muita kuin pelastusviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita, joten viranomaisyhteistyötä on syytä kehittää.

2.13 Yleisötilaisuuksien ja tapahtumien turvallisuus

Pelastuslaitokset kannattavat johtopäätelmää, jonka mukaisesti yleisötapahtumia koskeva lainsäädäntö käytäisiin läpi kattavasti kokonaisuutena ja ministeriöiden yhteistyönä.

Pelastusviranomaisen arviointitehtävän luonnetta tulisi selkeyttää siten, että sääntelystä kävisi selvästi ilmi pelastusviranomaisen rooli ohjaavana viranomaisena ja poliisin rooli varsinaisena lupaviranomaisena.

Rangaistukset-osiossa yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmasta on säädetty rangaistavaksi velvollisuus toimittaa yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma pelastusviranomaiselle määräajassa. Sen

sijaan pelastussuunnitelman sisältöpuutteita tai pyydettyjen täydennysten toimittamatta jättämistä ei ole säädetty rangaistavaksi. Näiden säätämistä rangaistavaksi tulisi arvioida lainvalmistelussa.

2.14 Avotulen teon kieltö

Pelastuslaitokset kannattavat ehdotusta, jonka mukaan avotulen määritelmää tulisi pelastuslain uudistamisen myötä selkeyttää ja tulen käyttöä tulisi tarkastella riskiperusteisesti sen mukaan aiheuttaako se tulipalon vaaraa. Lisäksi vanhassa laissa oleva tarkennus "metsään tai sen läheisyyteen" olisi hyvä palauttaa. Kaupunkien keskustoissa tai kallioluodoilla ei ole aitoa metsäpalon vaaraa. Lisäksi tulisi eriyttää tulityöt, joita tehdään tulityösuunnitelman mukaisesti, räjäytystyöt, joita suoritetaan räjäytystyösuunnitelman mukaisesti, puolustusvoimien ammunnat sekä ilotulitukset, jotka vaativat omat riskienarvioinnit ja suunnitelmat, tämän avotulikäsittelyn ulkopuolelle.

3 Pelastuslaitoksen valvonta- ja ohjaustehtävä

3.1 Valvontatehtävän sisältö ja toteuttaminen

Sääntelyssä olisi kiinnitettävä huomiota selkeän ja ohjaavan termistön käyttöön, jota puoltaisi palotarkastus-termin korvaaminen valvontakäynti-termillä.

Sääntelyn keinoin tulisi vahvistaa sitä, että puutteiden korjausten toteutuminen tulisi jälkivalvonnan keinoin todennetuksi tarkoituksenmukaisin menettelyin. Tämä on ensiarvoisen tärkeää valvonnan vaikuttavuuden näkökulmasta.

3.3 Toimivaltuudet

Pelastuslaitokset kannattavat ajatusta, että korjausmääräysten toimivuuden ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi arvioitaisiin uudenlaisten toimivaltuuksien tarpeellisuus.

3.9 Kehittämistarpeet

Pelastuslaitokset kannattavat muistiossa esitettyjä kehitysehdotuksia.

4 Poikkileikkaavat asiat

4.1 Tiedonsaantioikeudet ja rekisterit

Sääntelyn keinoin tulisi luoda edellytykset, että pelastusviranomaisella on riittävät tiedonsaantioikeudet lakisääteisiin tehtäviin, riittävät rekisterinpito-oikeudet lakisääteisten tehtävien osalta sekä oikeudet käyttää eri rekistereitä ristiin kaikissa lakisääteisissä tehtävissä. Tässä on huomioitava myös muusta kuin pelastuslaista tulevat velvollisuudet sekä suunnittelutarpeet ja pelastuslaitosten laskutus käytännöt ja niihin liittyvien tietojen tallentamistarpeet. Liian tiukka rekisterisääntely ei esimerkiksi mahdollista ajantasaisia riskiperusteisia analyyssejä.

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan pelastustoimen tiedonhallintaa tulisi tarkastella kokonaisuutena siten, että varmistetaan riittävät oikeudet henkilörekisterien ylläpitoon, tiedonsaantiin ja -luovuttamiseen kaikissa lakisääteisissä tehtävissä. Hyvänä esimerkkinä tavoitetilasta voidaan mainita poliisin ja Rajavartiolaitoksen lait henkilötietojen käsittelystä.

4.2 Automaattisen paloilmittimen erheellisten paloilmittimien maksullisuus

Uudenmaan alueen pelastuslaitokset tekevät tiivistä yhteistyötä erheellisten paloilmittimien käsittelyn yhtenäistämiseksi ja asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi. Pelastuslaitosten näkemys on, että oikeus periä maksuja tehtävästä, jonka on aiheuttanut hätäkeskukseen liitetyn paloilmittimen toistuva erheellinen toiminta, on hyvä ja kannatettava ajatus jatkossakin, vaikkakin vaikutukset ovat jääneetkin alkuperäistä arviota pienemmiksi.

4.3 Hissihälytysten maksullisuus

Pelastuslaitokset kannattavat ajatusta siitä, että jatkossakin pelastuslaitokselle kuulumattomat hissihälytykset hoidetaan muutoin kuin viranomaistoimintana.

5 Pelastuslain rajapinnat ja kytkennät muun lainsäädännön kanssa

5.1 Pelastuslain suhde rakentamisen sääntelyyn

Maankäyttö- ja rakennuslaki säätelee rakennuksen paloasetuksen nojalla rakentamista ja pelastuslaki säätelee käytön aikaista turvallisuutta. Rakentamisen suunnitteluvaiheessa määritellään tärkeimmät järjestelmät ja suurimmat kustannuksiin vaikuttavat seikat, joiden muuttaminen enää valvontatyötä tehtäessä on usein liki mahdotonta. Pelastuslaissa tai maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole säädetty pelastuslaitoksen tehtävistä rakentamisen ohjauksessa tai rakennusten paloturvallisen rakentamisen varmistamisessa.

Kaavoitus-, rakennusvalvonta- ja pelastusviranomaiset tekevät tällä hetkellä käytännön tasolla paljon yhteistyötä. Pelastusviranomaiset antavat ohjausta ja neuvontaa rakennushankkeen aikana rakennusvalvonnan asiantuntijan roolissa ilman lainsäädännön valtuutusta.

Nykyisenkaltainen luontainen kunnan sisäinen yhteistyö rakennusvalvonnan ja pelastuslaitoksen välillä uhkaa katketa, jos pelastuslaitokset siirtyvät vuoden 2023 alussa osaksi hyvinvointialueita eivätkä ole enää osa kunnan palvelurakennetta.

Pelastuslaitokset kannattavat esitystä, jonka mukaan pelastusviranomaisten toimivaltuuksia ja tehtäviä tulee selventää. Niiden avulla turvataan pelastuslaitosten ja kuntien kaavoituksen ja rakennusvalvontojen yhteistyö rakentamisen ohjauksessa jatkossakin.

Pelastuslaki ei myöskään tunnista pelastuslaitoksen tekemään rakentamisen aikaista valvontaa. Rakennuksen toteuttaminen paloturvalliseksi laadittujen suunnitelmien mukaan ja asennettujen paloturvallisuuslaitteistojen toimivuuden varmistaminen rakennuksen käyttöönottovaiheessa luo perustan rakennuksen käytönaikaiselle paloturvallisuudelle. Näin ollen rakennuksen käyttöönottovaiheessa tehty valvontakäynti kohdistuu nimenomaan näiden asioiden valvontaan ja pelastuslain mukainen valvonta kohdistuu ihmisen toimintaan rakennuksessa. Pelastuslaitokset kannattavat ehdotusta, jonka mukaan rakentamisen aikainen valvonta tunnistetaan osaksi pelastuslaitoksen valvontatyötä.

5.2. Kemikaaliturvallisuuslaki

On tarpeen selventää eri toimijoiden toimivaltuuksia. Lainsäädännössä on syytä kiinnittää huomiota muun muassa toiminnallisiin kokonaisuuksiin sekä eri viranomaisten valvontarooleihin. Lisäksi kemikaaliturvallisuuslain mukaiset valvontatehtävät olisi syytä mainita valvontasuunnitelmaa koskevassa pykälässä. Nykyisessä pelastuslaissa on mainittu yleisötapahtumien erikoistehosteet (KemTL 81 §) ja ulkoiset pelastussuunnitelmat, mutta ei vaarallisten kemikaalien vähäisen käsittelyn ja varastoinnin tai säilytyksen valvontaa. Pelastuslaissa tulisi varmistaa, että kemikaaliturvallisuuslain mukaiset korjausmääräykset pystytään antamaan samassa pöytäkirjassa ja hallinnollisessa menettelyssä pelastuslain mukaisten korjausmääräysten kanssa. Lisäksi pelastuslaissa tulee huomioida öljysäiliörekisteri ja muut vastaavat kemikaaliturvallisuuslainsäädännön puolelta tulevien tietojen rekisterit.

5.3 Kuluttajaturvallisuuslaki

Yleisötilaisuuksien osalta valvonnan roolien selkeyttäminen on tarpeen.

6 Yhteenveto esityksistä

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyjä ehdotuksia ja niiden jatkovalmistelun aikataulutusta.

Pelastustoiminnan jaoston muistio

2 §. Lain soveltamisala

Pelastuslaitokset kannattavat muutosesitystä lain 2 §:ään luopua tulipalo -käsitteen korostamisesta ja käyttää yleisluonteisempaa onnettomuus -käsitettä.

2 a §. Määritelmät

Pelastuslaitokset kannattavat muutosesitystä lain 2 a §:ään määritelmien tarkentamisesta. Pelastuslaitos kuitenkin huomauttaa, että tehtävät määrittelyyn tulee kuvata riittävän yksiselitteisesti väärintulkintojen välttämiseksi joko säädökseen tai perusteluihin.

6 §. Avotulen teko

Pelastuslaitokset kannattavat määritysten täsmentämistä. Määrittelyjen jatkokehittämistä olisi kuitenkin syytä jatkaa, jotta tulen tekemisen lisäksi on mahdollista kieltää ja hallita muita tulipalon mahdollisia aiheuttajia, kuten teollinen toiminta, metsänhoito, rautatieliikenne.

7 §. Kulotus

Pelastuslaitokset ehdottavat harkittavaksi siirtymistä ilmoitusmenettelystä pelastusviranomaisen lupamenettelyyn.

8 §. Ilmoitusvelvollisuus

Pelastuslaitokset kannattavat muutosesitystä lain 8 §:ään. Pelastuslaitokset kuitenkin huomauttavat, että mikäli esitettyjä tilannekuvan jakamisratkaisuja edistetään, tulee valtion osoittaa niihin myös rahoitus.

Kulotuksen suunnittelun ja valvonnan riittävyttä on syytä tarkastella tulevaisuudessa. Tulevaisuudessa voi olla tarpeen vaatia nykyistä perusteellisempaa suunnittelua toteuttajalta ja tehostaa pelastusviranomaisen valvontaa.

22 §. Turvetuotantoalueiden paloturvallisuus

Pelastuslaitokset ehdottavat jatkoharkittavaksi, pitäisikö normaalia suurempaa onnettomuusvaaraa aiheuttavat toiminnot huomioida lainsäädännössä yleisesti vastaavalla tavalla kuin turvetuotanto voimassa olevassa laissa. Kyseessä olevasta pykälästä voisi tehdä yleisesti sovellettavan kaikille kohonnutta onnettomuusriskiä aiheuttaville toimijoille.

27 §. Alueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävät

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan laissa on tarvetta selkeyttää pelastusviranomaisen tehtäviä ja luodaan lainsäädännöllinen peruste pelastusviranomaisten toimintahierarkialle.

Pelastusviranomaisten ja eri viranomaisorganisaatioiden vastuut ja velvollisuudet on tärkeää määrittellä laissa selvästi ja yhteensopivasti. Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että alueen toimivaltaisen pelastusviranomaisen asema pelastustoiminnan toteuttamisessa on selvä, vahva ja häiriötön.

Pelastuslaitokset kiinnittävät erityisesti huomiota sisäministeriön roolin tarkkaan määrittelyyn, huomioiden erityisesti "pelastustoimen ylijohdo" -käsite ja hyvinvointialueiden itsehallinnollinen asema.

30 §. Sammutusvesi

Pelastuslaitokset kannattavat muutosesitystä lain 30§:ään. Pykälän esitetty laajentaminen koskemaan kaikkia vesihuoltolaitoksia kuitenkin edellyttää, että sammutusvesisuunnittelua ohjeistetaan valtakunnallisesti nykyistä tarkemmin, huomioiden erityisesti vesihuoltokentän toimijoiden monimuotoisuus.

Lakimuutoksessa tulee myös huomioida, että kunnan ja vesihuoltolaitoksen vesihuollon järjestämisvastuu onnettomuuksissa (siis muissakin kuin tulipaloissa) tarvittavan vedensaannin järjestäminen tulee määritellä toteutettavaksi pelastuslaitoksen suunnitelman mukaisesti kunnan kustannuksella ja kunnassa vedenhuoltolaitoksena toimivan toimijan toteuttamana.

32 §. Pelastustoiminnan sisältö

Pelastuslaitokset kannattavat muistion 32 §:n muutosesityksiä.

Lisäksi pelastuslaitokset esittävät, että pelastustoiminnan sisältöä tarkasteltaisiin yksiselitteisten onnettomuustilanteiden lisäksi myös laajempien yhteiskunnallisten häiriötilanteiden kautta, jotka voivat aiheuttaa yksittäisiä onnettomuuksia. Häiriötilanteen, esimerkiksi myrskyn, laajan sähkönjakeluhäiriön tai niin sanotun hybridioperaation määrittely tarvittaessa pelastustoiminnan piiriin mahdollistaisi nykyistä paremman kokonaiskoordinaation häiriötilanteesta.

33 §. Hälytysohje

Muistion 33 §:n muutosesityksessä esitetään, että sisäministeriölle annettaisiin ohjaus- ja asetuksenantovaltuus hälytysjärjestelyjen valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. Pelastuslaitoksille jää epäselväksi myös muistion muutosesitysten perustelujen jälkeen, onko kyse nimenomaisesti hälytysohjeesta vai yleisemmin hälytysjärjestelyistä. Esitetty pelastustoiminnan muodostelmien suorituskykyvaatimusten määrittely on kannatettava ajatus, mutta pelastuslaitokset eivät kannata hälytysohjeiden kategorista valtakunnallista yhteensovittamista. Nykyinen sisäministeriön antama pelastustoimen tehtäväkäsittelyohje Hätäkeskuslaitokselle on valtakunnallinen ohjeistus, mikä riittää takaamaan yhdenvertaisen hätäpuhelun riskinarvion ja hälyttämisen. Pelastuslaitoksen antamalla hälytysohjeella (hätäkeskustietojärjestelmän vastemallit) määritellään toimintaympäristökohtaiset ja alueella käytettävissä oleviin resursseihin ja niiden todelliseen suorituskykyyn perustuvat tarkoituksenmukaiset hälytysvasteet.

Tarkastelussa huomioidaan lain mukaisesti resurssien käyttö pelastustoimen aluerajoista riippumattomasti, mutta käytännössä aina lähimmän resurssin hälyttäminen ei ole tarkoituksenmukaista, joka on myös keskeinen peruste resurssin hälyttämiselle. Esimerkkinä käytännön haasteista lähimmän yksikön hälyttämisessä toiselta alueelta voidaan mainita pelastuslaitoksen alueella käytössä olevien reittiavainten yhteensopivuus ja erityiskohteiden tuntemus. Pelastuslaitokset esittävät, että pykälän muotoilua tarkennetaan siten, että pelastustoimintaan osallistuvien, virka-apua antavien viranomaisten ja Hätäkeskuslaitoksen osallistumista hälytysohjeen laadintaan saataisiin velvoittavammaksi. Käytännössä tässä on havaittu suurimmat haasteet, ei niinkään pelastuslaitosten välisessä suunnittelussa ja yhteistyössä.

Pelastuslaitokset esittävät lisäksi, että hälyttämisyjärjestelyihin liittyen ohjattaisiin valtakunnallisesti pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön teknisistä tavoittamisyjärjestelyistä, erityisesti sopimuspalokuntalaisten tavoittamiseen ja hälytysviestien tietosisältöihin liittyen.

34 §. Pelastustoiminnan johtaminen

Muistion 34 §:n muutosesityskokonaisuus on esitetty sen verran epäselvästi, että esityksestä lausuminen on vaikeaa. Sinänsä viranomaistehtävien ja ei-viranomaistehtävien tarkentaminen pelastustoiminnan johtamiseen liittyen on toivottavaa.

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan olisi syytä selkeästi erotella pelastustoiminnan johtamiseen liittyvät toimivaltakäsitteet (esimerkiksi pelastustoiminnan johtaja ja tilapäinen pelastustoiminnan

johtaja), muodostelmien johtamiseen liittyvät käsitteet (esimerkiksi pelastusjoukkueen johtaja) ja pelastuslaitoksen päivittäishallintoon ja valmiuden ylläpitoon liittyvät käsitteet (esimerkiksi päivystävä palomestari). Edelleen pelastustoiminnan johtajuus tulisi käsitteellisesti selkeästi erottaa pelastustoiminnan muodostelmasta. Pelastuslaitokset esittävät lisäksi harkittavaksi tilannepaikan johtajan toimivaltuuksien määrittelyä tilanteessa, jossa tilannepaikan johtajana ei toimi pelastusviranomainen.

Pelastuslaitokset kannattavat muistion esitystä sisäministeriön roolin tarkentamisesta. Erityisesti tulee huomioida nykyisen muotoilun ”antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä” ongelmat, jossa sisäministeriön pelastusviranomainen voi antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä kokonaisvastuun pelastustoiminnasta säilyessä edelleen (alueen) pelastusviranomaisella. Sisäministeriön pelastusviranomaisen rooli tulisi rajata siten, että sisäministeriön pelastusviranomainen voi määrätä ainoastaan pelastustoiminnan johtajasta tai hänen toimialueestaan. Tällöin sisäministeriön pelastusviranomainen voi tarvittaessa ottaa pelastustoiminnan johtovastuun itselleen, sisältäen myös siihen liittyvän kokonaisvastuun.

Muistion muutosesityksessä kuvataan laajasti myös pelastustoiminnan johtamisjärjestelmällä toteutettavaa valmiuden ylläpitämistä ja säätelyä. Pelastuslaitos korostaa tässä yhteydessä, että valmiuden ylläpitämistä koskevat tiedonhallinta ja -saantioikeudet tulee myös tarkastella tässä yhteydessä. Aivan erityisesti tulee varmistaa pelastusviranomaisen mahdollisuus käyttää hätäkeskustietojärjestelmää valmiuden ylläpitämisessä ja -säätelyssä, pelastustoiminnan toteuttamisessa ja muissa lakisääteisissä tehtävissään.

35 §. Johtaminen yhteistoimintatilanteessa

Pelastuslaitokset esittävät, että yleisjohtaja -käsitettä tarkastellaan lain jatkovalmistelun yhteydessä. Yleisjohtaja -käsitteen muuttaminen mahdollistaisi pelastustoiminnan johtamisjärjestelmän nimikkeistön muuttamisen yhteistoimintaviranomaisten nimikkeistöä vastaavaksi, mikäli sellaista halutaan edistää. Pelastuslaitokset esittävät edelleen, että pykälän pelastustoiminnan johtaja -käsite korvataan pelastusviranomainen -käsitteellä lain 36 §:n muutosesitystä vastaavilla perusteilla (yleisjohtajuuden toteuttaminen kaikilla pelastustoiminnan tasoilla). Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan nykyisen 35 §:n asiasisältöön (yleisjohtajuuden määräytyminen ja siihen liittyvät tehtävät) ei ole tarvetta tehdä muutoksia.

36 §. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet

Muistion 36 §:n liittyen pelastuslaitokset esittävät yleisesti, että pelastustoiminnan johtajan nykyisiä toimivaltuuksia laajennettaisiin koskemaan kaikkia pelastusviranomaisia eikä niitä olisi sidottu ainoastaan pelastustoiminnan johtajan rooliin. Tämä tukisi myös muistiossa esitettyä johtamisjärjestelmäkuvausta. Nykyinen muotoilu aiheuttaa toimivaltaongelmia tilanteissa, joissa pelastustoimintaan osallistuu laaja pelastustoiminnan muodostelma ja toimivaltuudet on samaan aikaan keskitetty vain yhdelle pelastusviranomaiselle. Pelastuslaitokset esittävät lisäksi, että 36 § ja 36 § a -pykälien toimivaltuuksia tulisi yrittää harmonisoida tarpeellisilta osin. Tulisi esimerkiksi tarkastella, onko tarvetta kuvata pelastusviranomaisen yleisiin toimivaltuuksiin 36 § a:n mukainen oikeus nousta maihin ja liikkua toisen alueella.

Pelastuslaitokset esittävät lisäksi, että pelastusviranomaisen toimivaltuuksiin pelastustoiminnassa sisällytettäisiin oikeus keskeyttää välittömästi onnettomuusvaaraa aiheuttava toiminta (vrt. lain 81 §), sekä oikeus eristää vaarallinen alue (rinnasteinen poliisin toimivaltuuteen pelastustoiminnassa).

36 a §. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjunnassa

Pelastuslaitokset pitävät muutosesityksiä kannatettavina.

37 §. Velvollisuus osallistua pelastustoimintaan

Muistion 37 §:n muutosehdotus on pelastuslaitosten näkemyksen mukaan kannatettava, mutta muutosta tehdessä on huomioitava alaikäisten asema.

38 §. Kansainvälinen pelastustoiminta

Pelastuslaitokset pitävät muutosesityksiä kannatettavina.

39 §. Pelastustoimintaan osallistuvan toimintakyky

Pelastuslaitokset pitävät muutosehdotusta lähtökohtaisesti kannatettavana. Toimintakyvyn lisäksi tai termin sisältämänä tulee huomioida myös pelastustoimintaan osallistuvan terveys.

40 §. Jälkiraivaus ja -vartiointi

Pelastuslaitokset esittävät, että lain jatkovalmisteluissa selvitetään, tulisiko pykälää tarkentaa siten, että omistajan lisäksi myös tarvittaessa kohteen haltija, vuokralainen tai vastaava olisi velvollinen huolehtimaan jälkiraivauksesta ja -vartiointista. Pelastuslaitokset esittävät myös, että pykälää tarkennettaisiin kohteen määritelmän osalta. Kohteen tulisi voida olla esimerkiksi liikenneväline, laite tai muu rakennelma. Kohteen määritelmää voitaisiin kuvata esimerkiksi lain esitöissä.

41 §. Palontutkinta

Muistion 41 §:n muutosesitys on epäselvä. Pelastuslaitokset toteavat yleisellä tasolla, että lainsäädännössä ei liene tarkoituksenmukaista säätää eri viranomaisten ilmoitusmenettelyjen teknisestä toteutustavasta. Pelastuslaitokset toteavat edelleen, että teknisesti ilmoitusmenettelyt tulisi toteuttaa tietojärjestelmien välisenä tiedonvaihtona ja säilyttää edelleen ilmoitusmahdollisuus viranomaisten välisessä kanssakäymisessä esimerkiksi tilannepaikalla.

45 §. Pelastuslaitosten avunanto

Terminologian yhdenmukaistaminen on perusteltua.

47 §. Pelastustoimen suunnitelmat

Tekninen muutos on perusteltu.

50 §. Pelastusviranomaisen virka-apu muille viranomaisille

Muistion 50 §:n muutosesitys on yleisellä tasolla kannatettava. Pelastuslaitokset esittävät kuitenkin, että kohta "...eikä tehtävän suorittaminen merkittäväällä tavalla vaaranna viranomaisen muun tärkeän lakisääteisen tehtävän suorittamista." muotoillaan uudelleen. Nykyinen muotoilu aiheuttaa välittömästi epäselvyytilanteen lakisääteisen tehtävän tärkeydestä suhteessa virka-aputehtävään.

13 luku - Salassapitovelvollisuus, tiedonsaantioikeus ja henkilökisterit

Muistion 13. luvun osalta pelastuslaitokset kannattavat esitettyä tiedonhallinnan kokonaistarkastelua. Pelastuslaitokset esittävät, että jatkovalmistelussa tarkasteltaisiin mahdollisuutta laatia erillinen laki henkilötietojen käsittelystä pelastustoimessa, jonka rakenne ja logiikka vastaisivat poliisin ja Rajavartiolaitoksen vastaavia lakeja (henkilötiedot ja niiden käsittely eri tehtävissä, oikeus tietojen saamiseen sekä henkilötietojen luovuttaminen).

Pelastuslaitokset korostavat erityisesti akuuttia tarvetta säätää pelastusviranomaisen oikeudesta ylläpitää henkilökisteriä pelastustoiminnan suunnittelua ja toteuttamista sekä valmiuden ylläpitämistä ja -sääteilyä varten. Lisäksi tulee varmistaa säädöspäätöksistä pelastusviranomaisen mahdollisuus käyttää hätäkeskustietojärjestelmää (tietojärjestelmä ja henkilökisteri) kaikissa lakisääteisissä tehtävissään.

Varautuminen ja väestönsuojelu jaoston muistio

Pelastuslaitokset toteavat yleisesti varautumisen ja väestönsuojelun jaoston muistiosta, että esitetyillä muutoksilla selkeytettäisiin varautumisen ja väestönsuojelun kokonaisuutta, eri toimijoiden vastuita ja velvollisuuksia sekä vähennettäisiin tulkinnanvaraisuutta. Pelastuslaitokset kannattavat tavoitetta korostaa varautumista häiriötilanteisiin ja myös muiden kuin sotilaallisen uhan aiheuttamiin poikkeusoloihin varautumista. Lisäksi pelastuslaitokset toteavat, että erityisesti väestönsuojelun tulisi olla kansallisesti suunniteltu kokonaisuus, sillä sotilaallisen uhan tilanteet olisivat toteutuessaan koko valtakuntaa koskettavia, vaikka tietyt uhkatilanteet olisivatkin alueellisia.

2.2 Väestönsuojelun käsite ja sääntely

Pelastuslaitokset kannattavat muistion esitystä väestönsuojelun käsitteen selkeyttämisestä sekä eri toimijoille kuuluvien tehtävien selkeämmästä käsittelystä lainsäädännössä.

Väestönsuojelulle on olennaista määritellä yleisjohto ja koordinaatiovastuu. Geneven lisäpöytäkirjan 61 artiklassa luetteloitujen väestönsuojelutehtävien osalta olisi tärkeää määritellä, mitä nämä tehtävät käytännössä tarkoittavat ja nimetä tehtävien päävastuutahot sekä keskeiset toimijat – kuka on yleisvastuussa väestönsuojelutoimenpiteiden aloittamisesta ja kenen toimijan vastuulla on toimenpiteiden suorittaminen. Osa väestönsuojelun tehtävistä ja niihin vastuutetuista toimijoista on jo määritelty pelastuslain 65 §:n informatiivisessa säännöksessä, mutta tehtäviä ja rooleja sekä niihin liittyviä velvoitteita tulisi selventää.

3.2 Pykäläkohtainen nykytilan arviointi ja muutosehdotukset

1–2 §. Lain tavoite ja soveltamisala

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta. ”Vaara”-käsitteen lisääminen muistiossa esitetyllä tavalla toisi yhdenmukaisuutta lain tavoitteisiin ja soveltamisalaan sekä pelastustoimen viranomaisten tehtäviin muun muassa pelastustoiminnassa, mitä tulee pelastuslaitoksen näkemyksen mukaan tarkastella nykyistä onnettomuussidonnaisuutta laajemmin.

2 a §. Määritelmät

Viitaten muistion 1–2 §:n muutosesityksestä annettuun lausuntoon, pelastuslaitokset kannattavat muistiossa 2 a §:ään esitettyä muutosvaihtoehtoa 1 pelastustoiminnan määritelmän laajentamiseksi ”muu vaara”-käsitteellä.

36 §. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet

Pelastuslaitokset kannattavat sinänsä muistion 36 §:ään tehtyä muutosesitystä toimivaltuuksien laajentamisesta suojaväestön toteuttamisessa, toisin sanoen toimivaltuuden irrottamisesta pelastustoiminnan johtajan roolista. Pelastuslaitokset kuitenkin esittävät, että pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet laajennettaisiin yleisesti koskemaan (hyvinvointi) alueen ja sisäministeriön pelastusviranomaisia tilanteissa, joissa pelastustoimintaa voidaan lain mukaan toteuttaa. Pelastuslaitokset ovat perustelleet lain 36 §:n mukaisten ”pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksien” muuttamista ”pelastusviranomaisen toimivaltuuksiksi pelastustoiminnassa” pelastustoimintajaoston vastaavaa lainkohtaa käsittelevän muutosesityksen lausunnon yhteydessä.

64 §. Pelastustoimen viranomaisten varautuminen väestönsuojeluun

Pelastuslaitokset kannattavat yleisesti esitettyä muutosta lain 64 §:ään. Pelastuslaitokset huomauttavat kuitenkin, että muistiossa esitettyyn esimerkkipykälään tulisi kuvata myös muiden pelastustoimen tahojen (erityisesti sisäministeriön) varautumistehtävät vastaavalla tarkkuudella kuin pelastuslaitoksen kohdalla on esitetty.

Pelastuslaitokset toteavat lisäksi, että muistion pykäläehdotuksessa mainittu ”riittävin suunnitelmin” ei ole tarpeeksi konkreettinen määritelmä, vaan pelastustoimen suunnitelmat tulisi määritellä tarkasti, samoin suunnitteluun liittyvät yhteistoimintaviranomaiset ja -tahot.

Edelleen muistion pykäläehdotuksen kohdassa 7 olisi selkeästi tarkennettava, mitkä tehtävät väestönsiirroissa kuuluvat pelastuslaitoksen vastuulla suoritettaviksi, sillä väestönsiirtoihin liittyviä vastuutahoja on useita. Erityisesti väestönsiirron yleisjohdosta paikallisella tasolla tulisi säätää. Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan myös pykäläehdotuksen kohdan 8 ”muista vastaavista toimenpiteistä” on liian epämääräinen, ja tehtävät tulisi määritellä tarkkarajaisesti.

77 §. Poikkeusolojen johtamisedellytysten varmistaminen

Muistion 77 §:n muutosesitys on epäselvä suhteessa nykytilan arviointiin, joten yksityiskohtainen lausuminen on vaikeaa. Pelastuslaitokset toteavat kuitenkin, että johtamistiloille mahdollisesti asetettavissa vaatimuksissa tulee huomioida kineettisten vaikutusten suojaamisen lisäksi myös esimerkiksi tila- ja tietoturvallisuuteen liittyvät seikat. Pelastuslaitokset toteavat edelleen, että suojarakentamisen ollessa erittäin kallista, tulee muutoksen taloudellisten vaikutusten arviointi tehdä erityisen huolellisesti ja valtion tulee kohdentaa hyvinvointialueille vastaava rahoitus mahdollisten muutosten toteuttamiseksi.

90 §. Oikeus saada tietoja väestönsuojelutehtäviä varten

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta lain 90 §:ään muistiossa esitetyillä perusteilla. Pelastuslaitokset toteavat lisäksi, että myöhempänä tiedonhallintaa koskevan lausunnon mukaisesti pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksia tulisi kehittää kokonaisuudessaan siten, että ne mahdollistaisivat tiedonsaannin yhteismitallisesti kaikkiin lakisäätöihin tehtäviin. Erityisesti ketjun pelastustoiminnan ja poikkeusoloihin varautumisen suunnittelusta niiden toteuttamiseen ja valmiuden säätelyyn tulee olla eheä kokonaisuus ja tiedonsaantioikeuksien näin ollen yhtenevät.

97 §. Valtion osallistuminen valmiuden ylläpitämiseen

Pelastuslaitokset kannattavat lain 97 §:ään esitettyä muutosta sen selventäessä erityiskaluston tai erityistoiminnan rahoituksen kysymyksiä.

3.2 Ehdotukset uusiksi säännöksiksi

X1 §. Pelastustoimen tilannekuva

Pelastuslaitokset kannattavat yleisellä tasolla esitettyä uutta säännöstä pelastustoimen tilannekuvasta. Tilannekuväsäännöksen valmistelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon erityisesti seuraavat asiat.

1. Pelastuslaitoksen tuottaman tilannekuvan tulee palvella ensisijaisesti pelastuslaitoksen omaa toimintaa, ei esimerkiksi keskushallinnon tietotarpeita. Edelleen tulee huomioida velvoite keskus- ja aluehallinnolle tuottaa tilannekuvaa myös paikallishallintoon, tiedonvaihdon tulee olla korostetun kaksisuuntaista (vrt. muistion pykäläluonnoksen velvoite ainoastaan paikallistasolle tuottaa tilannekuvaa keskushallintoon).
2. Tilannekuvajärjestelyissä tulee huomioida analyysitoiminnon vaatima analyysikykyisen henkilöstön resursointi ja tätä seuraava taloudellinen resursointi.
3. Tilannekuvasta säädettäessä tulisi säätää tarvittaessa myös pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeudesta tilannekuvan ylläpitämistä varten (myös muiden kuin lain 46 §:n mukaisten tahojen) sekä tiedon luovuttamisesta yhteistoimintatahoille. Esimerkkinä voidaan käyttää muun muassa lakia valtioneuvoston tilannekeskuksesta (300/2017).
4. Tilannekuvan ylläpitämisessä käytettävät tietojärjestelmät tulee myös määritellä riittävän tarkasti. Niiden tulee olla riittävän tietoturvallisia ja valtion tulee rahoittaa tällaisten järjestelmien hankkiminen ja käyttö.

Yksityiskohtana pelastuslaitokset huomauttavat vielä muistion pykäläluonnoksen kohdistuvan hyvinvointialueen pelastustoimeen. Ilmeisesti kyse on kuitenkin pelastuslaitoksen tehtävästä.

4.2 Pykäläkohtainen nykytilan arviointi ja muutosesitykset

12 §. Laitteiden kunnossapito

Pelastuslaitokset kannattavat muistion 12 §:n muutosesitystä. Laissa olisi tarpeen myös velvoittaa väestönsuojan tiiveyden ylläpidosta ja testaamisesta selkeästi (tiiveyskoe). Lisäksi viestintävälineet ovat kehittyneet, jonka vuoksi niihin liittyvää sääntelyä olisi syytä tarkastella uudelleen.

47 §. Pelastustoimen suunnitelmat

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta.

65 §. Yhteistoiminta väestönsuojeluun varautumisessa

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta lain 65 §:ään erityisesti niiltä osin, kun esitetään väestönsuojelutehtävistä vastaavien tahojen ja niiden vastuiden selkeämpää määrittelyä. Myös tiettyjen huoltovarmuuskriittisten yritysten laajentaminen väestönsuojeluelvoiteen piiriin on kannatettava esitys. Esimerkkinä voidaan pitää lain julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta 12 §, jossa palveluntuottajan on osallistuttava maanpuolustukseen liittyvään varautumisen suunnitteluun. Vastaavalla tavalla em. palveluntuottajaa tulisi velvoittaa osallistumaan väestönsuojelun ja muuhun poikkeusoloihin varautumisen suunnitteluun.

67 §. Velvollisuus osallistua väestönsuojelukoulutukseen

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta.

89 §. Tiedonsaantioikeus

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä muutosta lain 89 §:ään sellaisenaan. Lisäksi tulee harkita, tulisiko säätää tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden, sähköisen tiedonsiirron tai muun soveltuvan tavan avulla.

4.3 Ehdotukset uusiksi säännöksiksi

Pelastustoimen materiaallinen varautuminen

Pelastuslaitokset kannattavat yleisellä tasolla esitettyä uutta säännöstä Pelastustoimen materiaalisesta varautumisesta. Kyseessä on kuitenkin massiivinen kokonaisuus, jossa tulee huomioida hyvinvointialueiden itsehallinto suhteessa esitettyyn sisäministeriön ohjaukseen. Lisäksi nykyisten kaluston- ja materiaalinhallintatietojärjestelmien tietojen siirtäminen yhteiseen rekisteriin on erittäin iso tehtävä, joka itsessään vaatii merkittävästi henkilöresursseja. Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan lausuminen asiasta vaatii tarkempaa esiselvitystä esimerkiksi kustannuksista, eikä muistion esitystä voida sellaisenaan puoltaa.

Hyvinvointialueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävät; kuntien valmiussuunnittelu tukeminen

Pelastuslaitokset kannattavat esitettyä mahdollisuutta kuntien valmiussuunnittelun tukemiseen myös jatkossa.

Pelastuslaitokset huomauttavat, että muistiossa esitetty malli, jossa pelastuslaitokset tarjoaisivat asiantuntija-apua ja -tukea myös muille toimijoille kuin kunnille, on muiden toimijoiden osalta epämääräinen ja tulisi määritellä tarkasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Pelastustoimen tiedonhallinta

Pelastuslaitokset kannattavat muistiossa esitettyä muutosta pelastustoimen tiedonhallinnan kokonaisuuteen. Pelastuslaitokset esittävät, että tarkasteltaisiin mahdollisuutta laatia erillinen laki henkilötietojen käsittelystä pelastustoimessa, jonka rakenne ja logiikka vastaisivat poliisin ja Rajavartiolaitoksen vastaavia lakeja. Pelastuslaitokset korostavat erityisesti tarvetta säätää pelastusviranomaisen oikeudesta ylläpitää henkilörekisteriä pelastustoiminnan suunnittelua ja toteuttamista, sekä valmiuden ylläpitämistä ja -säätelystä varten. Edelleen rekisteriä tulisi voida käyttää myös häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen suunnittelussa.

Muistioiden ulkopuoliset kommentit ja ehdotukset

Pelastuslaki 108 §

Väestöhälyttimien tai muiden tarvittavien laitteiden sijoittamisen korvauksesta ei pelastuslaissa ole selkeää mainintaa. Pelastustoimella on oikeus sijoittaa laitteita rakennukseen (16 luku, 108 §) ja laitteiden sijoittamiseen sovelletaan mitä maankäyttö- ja rakennuslain 161–163 §:ssä säädetään. Maankäyttö- ja rakennuslaki 161–163 §:ssä otetaan kantaa yleisesti sijoitettaviin johtoihin ja laitteisiin. Sen perusteella on oikeus saada kohtuullista korvausta. Kohtuullinen on suhteellinen käsite ja siksi olisi hyvä saada pelastuslakiin tarkennusta väestöhälyttimien/ väestön varoittamiseen käytettävien laitteiden sijoittamisesta. Jos laitteista aiheutuu rakennuksen omistajalle kuluja, pelastustoimi korvaa kulut (esimerkiksi sähköstä syntyvät kulut) osoitettujen menojen mukaisesti.

Ehdotus uudeksi pykäläksi työaikaan liittyen:

XX§ Pelastuslaitos saa äkillisten ja poikkeuksellisten olosuhteiden edellyttäessä poiketa työaikalain (872/2019) 18 §:n työajan enimmäismäärää koskevista määräyksistä enintään kahden kuukauden ajaksi, mikäli päätetty pelastustoiminnan tai ensihoidon palvelutaso ei ole muilla keinoin saavutettavissa. Pelastuslaitoksen tehdessä tällaisen päätöksen, se on annettava välittömästi tiedoksi aluehallintovirastolle, joka vahvistaa tai kumoaa päätöksen.

Perusteluja:

Työaikalain mukaan enimmäistyöajan on tasoitettava keskimäärin 48 tuntiin 4 kuukauden ajalla. Pelastushenkilöstöä koskevassa kunnallisessa teknisten työehtosopimuksessa on työaikalain pohjalta sovittu tasoittumisjaksoksi kuusi kuukautta. Pelastus- ja ensihoitohenkilöstö tekevät jo valmiiksi keskimäärin 42 tunnin viikkotyöaika, joten ilman valmiuslain 93 §:n voimaan saattamista enimmäistyöaika täyttyy nykyjärjestelyin keskimäärin yhdellä ylimääräisellä työvuorolla kuukaudessa. Pelastuslaitoksilla tulisi olla keino, jolla pelastustoiminnan ja sopimukseen perustuvan ensihoidon palvelutaso pystytään pitämään ainakin jonkin aikaa alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksen mukaisena työaikalaista riippumatta teettämällä ylitoita. Tilanteita, joissa voidaan joutua toimimaan valmiuslakia nopeammassa järjestyksessä, saattaisivat olla esimerkiksi äkillisesti leviävä pandemia, suuronnettomuus tai häiriötilanne, jonka selvittäminen kestää useita päiviä, pelastustoimeen kohdistuva terrori-isku tai muuhun väestöön kohdistuva terrori-iskujen sarja.

Pelastuslaitosten tulisi ensisijaisesti hoitaa palvelutason säilyttäminen tällaisissa tapauksissa henkilöstön sisäisin järjestelyin, sopimuskumppaniensa kanssa tehdyin järjestelyin tai yhteistoiminnassa naapuripelastusalueiden kanssa. Mikäli päädyttäisiin käyttämään tässä annettua valtuutta, olisi asiasta tehtävä päätös, joka olisi annettava välittömästi tiedoksi aluehallintovirastolle, jonka tehtäviin kuuluvat niin pelastuslaitosten kuin työsuojelunkin valvonta. Aluehallintoviraston tulisi ottaa ilmoitus mahdollisimman pian käsittelyyn ja ilmoittaa apulastuslaitokselle voidaanko poikkeamista soveltaa vai tuleeko palata noudattamaan työaikalain enimmäistyöaika koskevia määräyksiä. Aluehallinto viraston tehtävänä olisi ilmoittaa sisäministeriölle/ työ- ja elinkeinoministeriölle asiaa koskevan ilmoituksen saapumisesta.